

Koncsikódal fényei

Ez a *Koncsikódal* idézőjelbe tehető, palócosan mondott. *Koncsik oldalról* van szó, arról az örökzöld kistájról, amely Pásztóhoz közel, a Mátra lábánál húzódik és sejtelmes fényei miatt megérdemli a mesészerű megörökítést, de onnan származtatott meséi miatt is. Azokat szépen-kereken mondta, amíg mondhatta, szóda Kelemen Klára néném, a nagy grafikus-főstő, pásztói Csohány Kálmán barátosnéja. Ő egyre bízta, míg tehetette, hogy Klára néni gyűjtse, írja füzetbe, mondja magnóra a Koncsik oldalról induló vagy a környéken keringő történeteket, a palóc hiedelemvilág fényeit, árnyait (nagy ritkán még azok is voltak).

De aztán csak elment hirtelenjében a nagyember Csohány, s maradt egy ideig magára hagyottan Klára néném, (nem rokonom, mégis így mondom) kissé még el is bizonytalanodva, egyre visszahivatkozva Csohányra, hogy mivel bízta őt a mester, amikor teljes rendszerességgel haza-hazajárt Pestről. Olyankor mindig jött vele egy seregnyi kis-nagyember, barátok, művészek, tanárok, valahogy így. Éppen nyolcvan éves lenne, és már annak is negyedszázada, hogy elment, vagyis... Hazajött Pásztóra még halálában is, itt van eltemetve a temetői templom melletti sírkertben, egy télen is árnyasnak tetsző fa alatt, sírját – illően – faragott kopjafa jelöli. Ennél állunk csoportosan, estébe kerülve, túl a baráti összejövetelen, ünnepi szónoklaton, beszéden. Este van. A helyi asszonyságok *Rozmaring* dalköre jóelőre kijött a sírhoz, mécseseket, gyertyákat hoztak. Énekelnek, énekelünk, úgy hozza az alkalom, hogy még a polgármester is előénekel egy-egy kevéssé ismert strófát, hát elvagyunk békében. Itt állnak a családtagok is a szűrt fényben, itt van Klárika, a művész özvegye, aki albumnyi kötetben gyűjtötte össze levelezését Csohánnal, abból olvasott fel az előadóművész az imént néhány részletet, két ember egymáshoz kerüléséről, egyet akarásáról, világról gondolkodásáról.

Pásztó mostanra elérte, hogy külön is állandó kiállítással fogadja az idegent. Az egykorvult iskola nagyon szép átalakításával majdnem teljes körű Csohány grafikai, akvarell képanyaggal fogadja a látogatót, nézhet is kedvére vidéki (nekünk legkedvesebb) tájat, gubás parasztot, ilyen-olyan házkörüli állatot, karámot és fenégesen kicsiny templomocskát, sugaras tornyocskát. A palócság valamennyi csendes kis lélekrezdülésének nyoma maradt Csohány lapjain, szóval teljes egészében nyugodtak lehetünk, hogy végre a Pestre korán elszármazott, ám Pásztót mindig is kitüntetően előnybe helyező Csohány Kálmán általános és tájszülött művészete mindenki számára elérhető. Büszke és szerencsés az a városvezetés, amelyikhez ez a rész jutott, tudható: az emberiség baráti körként évtizedekig beszélt akár csupán-csak erről az egyről, hogy jó lenne valahol egy állandó kiállításra való, hát lett, s nem is akárhol (a klostrom-múzeum, oskolamester ház környezetében), a mai klostrom múzeum közvetlen közelében, sőt autentikus épületben, egykori iskolájában Csohánynak. Van-e ennél szebb/jobbnak megoldás valahol?

Szépen beszélt a tanítvány is a megemlékezésen, érdekes volt a hangfelvétel (ha kissé talán hosszú is az alkalomhoz képest), amit állva hallgatott Csohány képek között szemlélődve a közönség, s amelyen a művész maga beszélt a világról, művészetről s persze minden másról.

A szerzetes atyák egykori klostrom termében, odabent a padlófűtött múzeumban aztán sorra szót kérnek a régi barátok, társak, jó pásztóiak. Mindenki szívesen emlékezik „Csohira”, nagy, befogadó tenyerének ölelésére. Supka Manna egyszer magához a szent kenyérhez hasonlította lapátnyi tenyerét, embermeleg ölelését mindenki számára, aki barátsággal-békével jár a világban. Szép volt, jó volt hallgatni még annak is, aki Csohány Kálmánt személyesen nem ismerhette, ám valahogy mégis úgy odakötődik hozzá, mikéntha kenyeres pajtások lettek volna, csupán csak a közös tájszeretet miatt. Hát éppenhogy ezt mondta életében nem is egyszer Csohány Kálmán, a pesti világban élő, oda behelyezkedő, mégis örökké hazakacsintgató művész az „egyszerű” asszonyságnak, szóda Kelemen Klára mesemondónak, verselőnek, honismereti gyűjtőnek: „Klári néném, mi közeli rokonok vagyunk a szülőföld szeretetében.” S hogy csak gyűjtsön, gyűjtsön, írjon is meséket, verseket, azokat majd kiadja egyszer valaki. Megesett még ez a csoda is, jelent is meg Klára nénémnek füzetkönyve, ha hozzám nem is jutott belőle.

De itt van még a nagy gyűjteménynek szánt kortársi anyag, amit Csohány kezdett el vagy 30 (más szerint száz) képének, grafikájának Pásztóra ajándékozásával, s amiről azt tervezte életében, hogy majd mindenki ad hozzá, aki számít, és akkor egy képtárnyi anyaggal, állandó kortársi kiállítással lehet gazdagítani Pásztót. Shah Gabikától, múzeumi műtörténészről tudom, hogy van vagy száz kép, s ha annak nincs is állandó kiállítása - van mostanra Csohánynak! Ám azokból is rendszeresen rendeznek tárlatot Pásztón. Miközben egyet érthetünk azzal a valakivel, aki azt próbálta kifejteni a megemlékezésen, hogy akkor Csohány Kálmán egész életművével sajátosan és örökérvényűen kifejezni tudta a grafikai, festészeti lapokon a palócságot-görbeországot, amint Mikszáth Kálmán kifejezte regényeiben, s hogy ez az egész mennyire vált közös felismeréssé...? Hát, semennyire, alig valahogy. Mit akarhatott olyan nagyon, s olyan makacsul, étellel-művészettel, ide-oda (Pestre, Pásztóra) szervezett évenkénti találkozókkal maga Csohány? Mit akart a távolsággal? Mit együtt Pesttel, Pásztóval? S hogy akkor, milyen tennivalónk lehetne nekünk itt még?

(Megjelent – elhangzott – a Palóc Parnasszus 2005. 2. száma pódiumelőadásában.)